

Previranja unutar dubrovačkog vlasteoskog roda od 16. st. do pada Republike

Saltarić, Ana

Undergraduate thesis / Završni rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet hrvatskih studija**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:711076>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-03**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

Sveučilište u Zagrebu

Hrvatski studiji

Odsjek za povijest

Ana Saltarić

**PREVIRANJA UNUTAR DUBROVAČKOG
VLASTEOSKOG STALEŽA OD 16.
STOLJEĆA DO SLOMA REPUBLIKE**

Završni rad

Mentor: prof. dr. sc. Stjepan Ćosić

Zagreb, 2019.

Sadržaj

1. Uvod

2. Previranja unutar dubrovačkog vlasteoskog staleža prije potresa 1667. godine

- 2.1. Slučaj Damjana Jude
- 2.2. Urota Zamagno-Bodaca
- 2.3. Urota Palmota-Resti
- 2.4. Urota braće Bocignolo
- 2.5. Sukob oko crkvene jurisdikcije
- 2.6. Držićeva urotnička epizoda
- 2.7. Ubojstvo Frana Gondole
- 2.8. Velika zavjera
- 2.9. Slučaj Marojice Caboge

3. Previranja unutar dubrovačkog vlasteoskog staleža poslije potresa 1667. godine

- 3.1. Salamankezi-"stara" vlastela i Sorbonezi-"nova" vlastela

4. Pad Dubrovačke Republike

5. Zaključak

6. Popis korištene literature i izvora

1. UVOD

Dubrovnik svoj nastanak i razvitak prati usporedo sa slabljenjem gospodarske i političke moći Epidauruma to jest Cavtata te je polako preuzimao njegovu ulogu životnoga središta. Na epidauritanskom nasljeđu dubrovačka je komuna oblikovala svoj identitet i razvijala sve svoje političke i gospodarske mogućnosti koje će u narednim godinama i stoljećima donositi razdoblja mira i prosperiteta. Zanimljivo je za dubrovačku povijest to da su postojala tri vrhovništva nad gradom do sredine 14. stoljeća, točnije do Zadarskog mira 1358. godine, a to su bizantsko, normansko i mletačko vrhovništvo u raznim etapama. Dubrovačka je komuna, unatoč stranim silama i vlastima, sklapala brojne trgovačko-političke ugovore i proširivala svoje djelatnosti koje su postale dijelom njenog identiteta, također je razvijala samostalne upravne i sudbene institucije za razliku od ostalih srednjovjekovnih gradova. Jedan dio tog prepoznatljivog dubrovačkog identiteta jest i njegovo plemstvo koje je postajalo sve utjecajnije tijekom oblikovanja života komune. Iz isprava od ranijih desetljeća pa nadalje plemstvo se navodilo kao posebna klasa, Vekarić smatra da je dubrovački nobilitet vjerovatno stvoren u dugotrajnom procesu koji je, naslonjen na tradiciju, uvjetovan bogatstvom i motiviran zaštitom statusa, pratio ekonomsko-socijalni razvoj grada, a da se kasnije razvijao usporedno s razvojem institucionalnih oblika vlasti i da je velike poticaje dobivao teritorijalnim širenjem.¹ Tijekom društvenog raslojavanja došlo je do jednostavne podjele na one koji upravljaju i vladaju i na one koji to ne mogu zbog svojeg podrijetla ili imovinskog statusa. Članovi dubrovačke vlastele smatrali su se boljim ljudima koji su preodređeni za vladanje te su čak i svojim imenom označeni kao „oni koji vladaju”.² Koncem 13. stoljeća dubrovačko je plemstvo u potpunosti preuzelo vlast u vijećima komune, a staleška je diferencijacija i zakonski učvršćena 1332. godine "zatvaranjem" Velikog vijeća kada vlastela postaje nedodirljivi faktor i preuzima svu vlast i moć u svoje ruke.³ Sama vlastela je, u svojim počecima, smatrana oličenjem domoljublja, ponosa i časti, a svi privatni interesi bili bi stavljani u drugi plan, naglasak je uvijek bio na općem dobru dubrovačke komune, kasnije Republike. Razdoblje mletačkog vrhovništva utjecalo je na oblikovanje institucija vlasti, iako se ne zna točno razdoblje utemeljenja dubrovačkih vijeća, no ona su se zasigurno oblikovala kroz dugi niz godina u politička tijela kakva mi danas znamo i o kojima učimo. Tijekom tih godina oblikovanja političkih tijela polako su se uzdizali pojedinci koji su se isticali svojim bogatstvom, podrijetlom i zanimanjem te su se kao takvi okupljali, učvrstili i prošili

¹ Vekarić, Nenad, *Vlastela grada Dubrovnika: korijeni, struktura i razvoj dubrovačkog plemstva*, 15.-17.

² Janeković-Römer, Zdenka, *Okvir slobode, Dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma*, 20.

³ Mehmedović, Ivana, *Državno uređenje Dubrovačke Republike*, 80.

stvaranjem krugova rodova.⁴ Ovaj završni rad pratit će međuodnose dubrovačkih vlastelina koji obiluju raznim spletkama, ubojstvima i zavjerama te kako su ti događaji utjecali na Dubrovačku Republiku i njezin položaj tijekom brojnih burnih razdoblja koja su dovodila u pitanje njezinu opstojnost. Rad će započeti opisivanjem slučaja Damjana Jude od kojeg započinju rascjepi među vlastelom sve do pada Republike pod francuske ruke te će se pokušati dati odgovor na pitanje je li heterogenost dubrovačke vlastele dovela do tragičnog kraja Republike.

2. PREVIRANJA UNUTAR DUBROVAČKOG VLASTEOSKOG STALEŽA PRIJE POTRESA 1667. GODINE

Da bi se bolje razumjele trzavice među vlastelom te konačna podjela na salamankeze i sorboneze treba zaroniti dublje u prošlost gdje ćemo pronaći korijene takve društveno političke podjele dubrovačke vlastele. Zasigurno su postojali ranije datirani primjeri takvih nemira, ali oni nisu dokumentirani te će rad započeti sa slučajem Damjana Jude, priče o bogatome vlastelinu koji je spriječio izbor novog kneza i uzurpirao vlast, koju su prenosili dubrovački kroničari i o kojoj su kasnije raspravljali brojni povjesničari. Sama podjela i sadržaj rada najviše će se temeljiti prema djelu Nenada Vekarića *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi* gdje autor navodi podjelu na događaje prije i poslije potresa 1667. godine. Za vrijeme događaja prije potresa 1667. godine navodi se postojanje triju klanova: *Prvi klan* nazvan je po svrgnutome Damjanu Judi, a kasnije se preimenovao prema njegovom nasljedniku Grubeši Gunduli, jer je rod Juda izumro. *Drugi* Gučetićev *klan* nazvan je po Marinu Clementu Gozzeu, predvodniku događaja oko zbacivanja mletačke vlasti i priznanja ugarske krune te *treći klan*, Bobaljevićev, koji je imao značajnu ulogu u Velikoj zavjeri. Poslije potresa 1667. godine i agregacije novog plemstva uspostavljeni su novi nazivi salamankezi (članovi Bobaljevićeva klana) i sorbonezi (članovi Judina tj. Gundulićeva klana).⁵

2.1. Slučaj Damjana Jude

Epizoda s Damjanom Judom datira 1205. godine, veoma značajne za dubrovačku povijest jer je od tada na vlasti bio mletački knez i započelo je razdoblje zadnjeg mletačkog vrhovništva nad Dubrovnikom koje je trajalo sve do znamenite 1358. godine. Kao što je navedeno Damjan Juda bio je bogati vlastelin koji je, kada se približavao kraj njegovog

⁴ Janeković-Römer, Zdenka, *Okvir slobode, Dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma*, 61.

⁵ Vekarić, Nenad, *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi*, 9.-13.

mandata, spriječio izbor novog kneza i uzurpirao je vlast. Njegova je tiranija izazvala otpore, a vođa urotnika bio je Judin zet Petar Benessa uz pomoć Mlečana. Mnoge starije interpretacije legende se uglavnom svode na polarizaciju likova gdje je većinom Juda okarakteriziran kao zao i previše ambiciozan, a Benessa kao pozitivac i domoljub. Prema novijim interpretacijama Šime Ljubičića, Vinka Foretića, Zdenke Janeković-Römer i Lovra Kunčevića naglašavaju se unutrašnji i vanjskopolitički aspekti događaja: lagano opadanje moći Bizantskog Carstva, križarski ratovi, mletačke aspiracije prema dalmatinskoj obali te strah od padanja pod tuđinsku vlast. Lovro Kunčević posebno je naglasio ironiju situacije i usporedio je sa pričom o Svetom Vlahu gdje se sloboda od Venecije brani na gradskim zidinama, a u drugoj se zadobiva prepuštanjem grada Mlečanima.⁶ Mišljenje Vekarića je da se u takvoj teškoj vanjskopolitičkoj situaciji borba za vlast dvaju dubrovačkih klanova izražava kroz pro i contra mletačku struju te u tim trenucima je vladajući klan na čelu s Judom nastojao iskoristiti situaciju za očuvanje i učvršćivanje vlastite pozicije te uvodi oligarhiju i ne dopušta izbor novog kneza. Drugi, razvlašteni klan pokušava razvlastiti prvi te u tim pokušajima ne nailaze na preveliki entuzijazam i potporu lokalnog stanovništva te se za pomoć obraćaju Mlečanima. Uz stranu pomoć odnose pobjedu, ali se ta pobjeda temeljila na činu predaje grada Veneciji i donijet će rodovski raskol između dvojice Judinih zetova: Petra Benesse, izdajnika i pobjednika, i Grubeše Gundule, odanog gubitnika. Nastala je pukotina koja će se produbiti i rasti borbama između dva klana sve do pada Republike, ali će nakon 1358. godine doći do obrata u kojemu će nad Dubrovnikom prestati dominacija Bobaljevićeva klana.⁷

2.2. Urota Zamagno-Bodaca

Od uspostave mletačkog vrhovništva 1205. godine izbijale su razne pobune i izrazi nezadovoljstva. Tijekom dugih godina njihove vlasti pripadnici Judina, kasnije Gundulićeva, klana napadali su mletačkog kneza i članove Bobaljevićeva klana, ali ti pokušaji nisu bili toliko dobro organizirani da bi bili uspješni. Dolaskom Ludovika I. Anžuvince na ugarsko prijestolje došlo je do promjene odnosa snaga na Jadranu. Ludovik I. je tijekom svojih ranijih vojnih akcija protiv Mletačke Republike pokušao ostvariti vlast nad cijelom Dalmacijom. Nakon neuspjeha uslijedilo je razdoblje osmogodišnjeg primirja koje je bilo prekinuto tijekom sukoba za bibrirsku baštinu 1348.-1355. godine.⁸ Nakon poraza u sukobu s ugarsko-hrvatskim kraljem Ludovikom I., Venecija se morala odreći cijele istočne obale Jadrana Zadarskim

⁶ Kunčević, Lovro, *O dubrovačkoj libertas u kasnom srednjem vijeku*, 41.

⁷ Vekarić, Nenad, *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi*, 24.-31.

⁸ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=66651>

mirom sklopljenim u veljači 1358. godine. Mnogi povjesničari 1358. godinu smatraju prijelomnicom u hrvatskoj, ali i u dubrovačkoj povijesti jer se Dubrovnik trajno oslobodio mletačke dominacije. Dubrovčani su s Ludovikom I. sklopili Višegradski ugovor 27.5.1358. godine s kojim je Dubrovnik (dubrovačka komuna) stekao zaštitu ugarsko-hrvatske krune i postao dijelom Kraljevstva Dalmacije i Hrvatske. Od te znamenite godine dubrovačka se komuna, stekavši postupno grb, teritorij, zastavu i vlastiti monetarni sustav, od polovice 14. stoljeća počinje nazivati republikom.⁹ Svi navedeni događaji su među rodovskim klanovima pogoršali već postojeće teško stanje te su se počele, u skladu s vanjskopolitičkim prilikama, razvijati tri opcije: *promletačka* koja je zagovarala status quo i zastupao ju je Bobaljevićev klan, potom *protumletačka* koja je zagovarala odbacivanje mletačke vlasti i jaku dubrovačku autonomiju i zastupao ju je Gundulićev klan i *prougarska* koja je također zagovarala odbacivanje mletačke vlasti, ali i tijesnu vezu s Ugarskom i hrvatskom državnom zajednicom te je nju predvodio Gučetićev klan koji je tijekom tih godina nastao kao frakcija Gundulićeva klana.¹⁰ Vidimo da je Višegradskim ugovorom odbačena opcija do tada dominantnog Bobaljevićevog klana koji je polako počeo gubiti svoj politički utjecaj i moć, a putem brojnih planiranih urota pokušat će povratiti svoj nekadašnji ugled. Nikolica i Jakša Zamagno i braća Lovro i Šimun Bodaca akteri su slijedećeg događaja koji se zbio 1400. godine. Navedeni su s nekoliko pučana tijekom pregovora s despotom Stefanom Lazarevićem isplanirali urotu prema kojoj su trebali pozvati i trebinjske i popovske vojvode da s vojskom dođu u Dubrovnik i osvoje vlast. No, njihovi su planovi bili otkriveni i akteri su doživjeli najgoru moguću kaznu, a to je smrtna. Nakon egzekucije njihova su tijela tri dana stajala izložena ispred Orlandoва stupa kao primjer drugima, a potom su bila prekrivena ciglama i pokopana u klausturu samostana Male braće. Da bi se još naglasila važnost ovog događaja dan otkrivanja planirane urote proglašen je državnim blagdanom.¹¹ Treba naglasiti kako su braća Zamagno i Bodaca najvjerojatnije dolazili iz Bobaljevićeva klana, no veoma malo arhivski podataka imamo o tome.

2.3. Urota Palmota-Resti

Najsnažniji je gospodarski, politički i kulturni procvat Republika doživjela početkom 15. stoljeća, a taj procvat nije bio zaustavljen ni u doba prodora Osmanlija. Osmansko je Carstvo u želji za povećanjem svojeg teritorija, bogatstva i moći ratovalo s mnogim

⁹ <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16442>

¹⁰ Vekarić, Nenad, *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi*, 84.

¹¹ Vekarić, Nenad, *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi*, 85..str.

vladarima. Na područjima Balkana Osmanlije su ostvarivali uspjehe: aneksija Srbije 1454.-1463., pad Bosne 1463. i osvajanje Hercegovine 1483.¹² U takvoj vanjskopolitičkoj situaciji Dubrovnik je čak postao jednim od glavnih posrednika u trgovini između Istoka i Zapada, a od 1458. godine Dubrovčani su zasnovali tributarni odnos s Osmanlijama kako bi osigurali svoj ranije ustaljeni položaj, a od 1478. godine godišnji tribut, koji se plaćao za očuvanje "slobode", ustalio se na 12 500 dukata. U takvom ozračju stalne neizvjesnosti očuvanje slobode, mogućih ratovanja i prijetni, mnogi su Dubrovčani s Osmanlijama razvijali dobre čak prijateljske odnose, a s nekima su se i planirale akcije usmjerene protiv dubrovačke vlade što nam je i primjer slijedećeg događaja koji je neslavno završio. Nikola Teodor-Ivanov Palmota je s Turcima pregovarao o prepuštanju važnog strateškog područja Stona te je za taj čin bio pogubljen 1483. godine. Samo tri godine nakon ista je sudbina zadesila dubrovačkog poklisara Nikolu Marina-Restija koji je izrazio namjeru prepuštanja Stona Turcima, ali posljedice su njegova čina osjetili i potomci tako što su mu sinovi bili protjerani, a kćeri zatvorene u samostan te im je oduzet bio sav imetak. Kako postoji malo izvora o ovom događaju Vekarić je u svojoj knjizi iznio podatke s kojim bi se akteri mogli povezati s nekim postojećim rodovskim klanom: Palmotina casata rano je izumrla, no na vjenčanju jednog člana obitelji Palmota uprizoren je Držićev Skup, a znamo da je Držić svoje komedije izvodio isključivo na svadbama članova Bobaljevićeva klana potom Rastići su bili rodovi Gučetićeva klana, onog koji je nastao kao frakcija Gundulićeva, a kasnije su se priklonili Bobaljevićevom u kojeg su se i početkom 15. stoljeća integrirali.¹³ Navodeći i ovaj događaj, najvjerojatnije povezan s Bobaljevićevim klanom, uočavamo kontinuitet pokušaja razvlašćenja vladajućeg klana i najavu novijeg plana koji je imao velikog odjeka, a to je urotnički pokušaj braće Bučinčić (Bocignolo).

2.4. Urota braće Bocignolo

Za vrijeme vladavine Sulejmana Veličanstvenog odigrala se, u kolovozu 1526. godine, Mohačka bitka u kojoj je život izgubio kralj Ludovik II. Jagelović. Ta bitka je sa sobom donijela promjene odnosa snaga na Balkanu, ali za Dubrovnik ona prvotno nije donijela nikakve državnopravne promjene. Tijekom 1526. i 1527. godine u Hrvatskoj i Ugarskoj vodila se borba za prijestolje između Ferdinanda Habsburškog i Ivana Zapolje, a završila je pobjedom Ferdinanda Habsburškog, a Dubrovčani su tijekom te borbe stajali iza svoje

¹² <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45716>

¹³ Vekarić, Nenad, *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi*, 86.-87.

prepoznatljive neutralnosti.¹⁴ Nakon Ferdinandove pobjede uslijedilo je razdoblje turbulentnog odnosa s Dubrovčanima koji su odgađali plaćanje danka kralju, a odnos je dodatno narušila epizoda s braćom Bučinčić u kojoj je Bobaljevićev klan pokušao prougarskom politikom izvršiti prevrat u Dubrovniku. Miho Bučinčić bio je dubrovački vlastelin, Ferdinandov pouzdanik i član Velikog vijeća. U srpnju 1529. godine u ruke dubrovačke vlade našlo se njegovo šifrirano pismo o kretanjima Turaka upućeno Ferdinandu I. Nakon te prvotne epizode uspio je povratiti ugled, no 1532. godine otkrilo se da Bučinčić i dalje šalje izvješća kralju te je tajno Vijeće umoljenih bilo pokrenulo istragu u skladu sa svojom odredbom iz 1526. godine prema kojoj ni Dubrovčani, a ni ostali stanovnici grada, ne smiju pismeno obavještavati bilo koga izvan dubrovačkog područja bez znanja i dopuštenja Malog vijeća o novostima u vezi s Turcima i turskim carem, pod prijetnom strogih kazni.¹⁵ Vijeće ga je osudilo na zatvorsku kaznu, doživotni gubitak vlasteoskih prava, zabranu dopisivanja i napuštanja granica Republike. Afera je slijedeće godine zadobila veće razmjere kada se u svojim pismima za optuženika zauzimao i kralj Ferdinand I. U noći, u srpnju iste godine Miho Bučinčić pobjegao je iz zatvora i sklonio se prvo u Bari pa u Veneciju te konačno u zemlje Ferdinanda I. No u događaje se upleo i Mihov brat Pavao koji je bio prodavač soli na Neretvi. Kada je Vijeće umoljeni na njegovu funkciju izabralo novu osobu Pavao je na to odgovorio pronevjerom novca i bijegom te je dubrovačka vlada započela istragu i poduzela brojne mjere protiv braće koji su u izbjeglištvu kovali planove usmjerene protiv nje. Dok se kralj Ferdinand I. i dalje u svojim pismima, upućenima dubrovačkoj vladi, zauzimao za braću početkom 1535. godine, braća su naumila napasti Ston i predati ga kralju Ferdinandu I., no njihov je plan bio otkriven i vlada ih je proglasila izdajnicima, raspisala je nagrade za njihove glave, izbacila ih je iz vlasteoskog kruga, oduzela im svu imovinu i protjerala sve muške potomke.¹⁶ Braća su živjela u izbjeglištvu dugi niz godina, a čak su dubrovačke vlasti deset godina kasnije obnovile nagrade za njihove glave. Braća su Bučinčić umrla potkraj prve polovice 16. stoljeća, a daljnju borbu protiv dubrovačke vlasti nastavili su njihovi sinovi u kojoj su zahtijevali priznanje očeve i majčine imovine. Vlada je nasljednicima priznala jedino imovinu njihovih majki i tako je nakon dužeg vremenskog perioda bio riješen slučaj Bučinčić koji je i opterećivao odnos Dubrovčana s kraljem Ferdinandom I. Treba i naglasiti kako je rodbinski krug obitelji Bučinčić pripadao Bobaljevićevom klanu te je ova epizoda ustvari još jedan neuspjeli pokušaj razvlašćenja

¹⁴ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnik do 1808.*, Knjiga druga, 7.-8.

¹⁵ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnik do 1808.*, Knjiga druga, 19.

¹⁶ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnik do 1808.*, Knjiga druga, 19.-28.

vladajućeg klana i produbljenje krize i odnosa rodovski klanova koji će u ovom stoljeću zadobiti najveće razmjere i posljedice.

2.5. Sukob oko crkvene jurisdikcije

Za slijedeći je događaj veoma bitan Marin Ivanov Caboga Kordica, kanonik dubrovačke crkve koji je nakon studija u Padovi imenovan arhiđakonom dubrovačkog kaptola. Nakon povratka u rodni grad sukobio se s dubrovačkim vlastima oko crkvenih dobara koje su prisvojili neki plemići, a odlukom vlade 1543. godine bio je prognan iz Dubrovnika na deset godina. Nakon pomilovanja i povratka ponovno se našao u sukobu, ali ovog puta s tadašnjim nadbiskupom oko imenovanja vikara crkve te iz slučaja izlazi kao gubitnik, ponovni prognanik i primoran je bio platiti visoku novčanu kaznu. No ono što je zanimljivo za Marina Cabogu Kordicu jest činjenica da je bio na čelu vlasteoske frakcije koja se protivila proširenju svjetovne jurisdikcije na crkveni stalež i tridentskoj reformi Crkve. Sukob se dodatno rasplamsao tijekom propovijedi svećenika Cristofora Amaronea iz Siene koji je došao na poziv Frana Gondule, u toj je propovijedi Cristoforo naglasio da svjetovne vlasti, prilikom suđenja i kažnjavanja svećenika, mogu proliti i njihovu krv što je razbjesnilo Cabogu Kordicu i njegove istomišljenike.¹⁷ Sveta je Stolica 1573. godine poslala feltranskog biskupa Milaneza Gian-Francesca Sormana sa zadaćom uvođenja reda u dubrovačku crkvu, a Marin Caboga Kordica i ostali članovi frakcije: Jeronim Caboga i Mato Benessa, su ga neprijateljski dočekali i otežavali mu boravak i mogućnost dovođenja reda. Smatrali su da je biskup Sormano od Frana Gondule dobio upute protivne mišljenjima njihove frakcije za djelovanje, a na to je biskup Sormano reagirao optužbom usmjerenom protiv Marina Caboge Kordice u kojoj ga je optužio za herezu, sodomiju, krađu i mnoge druge nemoralne prilike. Ta optužba je Cabogi Kordici narušila ugled, a kada je na mjesto dubrovačkog nadbiskupa došao Vincenzo Portico pritvorio je Marina Cabogu i potom ga je otpremio u Rim da se brani pred inkvizicijom. Nakon Caboginog pritvaranja na čelo frakcije došao je Jeronim Caboga koji je nastavio političku borbu u kojoj je optuživao Frana Gondulu za veleizdaju, no 1586. godine Jeronim Caboga doživio je politički poraz, a što se tiče Marina Caboga Kordice oslobodio se svih optužbi i dobio je naslov apostolskog prabilježnika i umro je 1582. godine prije nego što je Jeronim Caboga doživio politički poraz.¹⁸ Postojeće nesuglasice i sukobi rodovskih klanovi preneseni su kroz sukob oko crkvene jurisdikcije u kojoj se ističe negativac Frano Gondula koji će u slijedećim poglavljima biti glavnim akterom kojeg je zadesio tragični kraj. No, prije

¹⁷Vekarić, Nenad, *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi*, 96.

¹⁸Vekarić, Nenad, *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi*, 96.-99.

toga treba opisati jednu od veoma poznatih urotničkih epizoda, kako u historiografiji tako i u književnosti, jer se odnosi na poznatog nam komediografa Marina Držića autora pisama usmjerenih protiv dubrovačke vlade.

2.6. Držićeva urotnička epizoda

Tijekom 16. stoljeća oblikovala se novovjekovna (moderna) politička teorija čiji su glavni predstavnici Nicollo Machiavelli, Jean Bodin i Thomas More. Marin Držić, naš najistaknutiji komediograf, kroz svoja je književna djela te urotnička pisma ujedinio političke i filozofske elemente svojih navedenih suvremenika. Na temelju tih elemenata oblikovao je svoj stav prema dubrovačkoj vlasti za koju je smatrao da je korumpirana i aristokratska, a ne demokratska. Nicollo Machiavelli odbacivao je konzervativne oblike političkih zajednica srednjovjekovlja, zalagao se za uspostavu dinamike političkih procesa iskazane virtuom to jest fortunom (datost, splet nepredvidivih okolnosti kojima se putem umijeća, mudrosti ovlada). Za Machiavellija je udaljavanje državne vlasti od izvornih načela korupcija koja nastaje sebičnošću vlastodršca, na štetu cjeline, da ostvari svoje privatne interese, a takav je i Držićev opis Dubrovačke Republike njegova doba. Kao i Držić Machiavelli je uvidio mogućnost sprječavanja takvog stanja i osiguranja kakve takve stabilnosti u mješovitom obliku vlasti i naglašavao je da vladar koji teži postati apsolutan će propasti kao i njegova država. Jean Bodin je utemeljitelj pojma suverenosti, za njega je suverena država oblik političke zajednice i organizacije vlasti koja se temelji na dobrovoljnom samoograničavanju svoje moći u cilju osiguranja osobne sigurnosti i nezavisnosti pojedinaca. Bodin je stalno propitkivao podrijetlo i legitimitet vlasti isto kao što je i Držić vlasti Dubrovačke Republike, to jest može li to biti aristokratska vlast Republike, koja se odmetnula u oligarhiju ili koja je suprotna modernom pojmu suverenosti. Poput Thomasa Morea Držić je inzistirao na tome da sfera građanskog društva podrazumijeva političko djelovanje te je u svojim komedijama i glumačkim družinama to iskazivao i naglašavao da te družine i građani mogu kritizirati državnu vlast i predlagat nova rješenja.¹⁹ Iako je kroz svoja komediografska djela upućivao kritike ipak se odlučio na pisanje i slanje pisama obitelji Medici za vrijeme boravka u Firenci. Iako je napisano sedam pisama pronađeno je njih pet. Francuski je slavist Jean Dayre, 1930. godine, otkrio u firentinskom Državnom arhivu četiri pisma, a 2007. godine u arhivu Lovro Kunčević pronašao je još jedno pismo. U pismima iz srpnja i kolovoza 1566. godine Držić moli za pomoć firentinske vladare za organiziranje i provedbu državnog udara u Dubrovačkoj Republici, prevrat koji za cilj ima dvije pravno političke *exceptio*: 1. rušenje nepravедnog i

¹⁹ Sunajko, Goran, *Prilog Držićevu razumijevanju teorije države i politike njegova doba*, 181.-189.

nesposobnog aristokratskog režima, 2. uspostava republičke strukture pod patronatom Medicija. U prvom pismu, 2.7., upućenom Cosimu I. Mediciju, iznosio je kritike dubrovačke vlasti, sami plan državnog udara, a u drugom pismu, 3.7., upućenom Cosimu I., nadopunio je svoje prvo obraćanje te je zatražio novčanu pomoć i naveo poteškoće vezane uz urotnički pothvat, točnije smrt pape Pija IV. Treće pismo, 23.7., upućeno sinu Francescu Mediciju, ustvari je zamolba za preporuku pisma vojvodi, u četvrtom pismu, 27.7., upućenom Cosimu I., navodio je tijekom razgovora koji je o prijedlogu vodio s Bartolomeom Concinom i u petom pismu, 28.8., upućenom Francescu, iznio je ispriku za zgriješene te odgodu pothvata te je najavio svoj povratak u Dubrovnik.²⁰ Veoma zanimljiva takozvana firentinska epizoda još je jedan dokaz nezadovoljstva i ogorčenosti dubrovačkom vladom, iako Goran Sunajko Marina Držića, prema tim urotničkim pismima, svrstava među moderne političke mislioce, Nenad Vekarić naglašava da je to dokaz kontinuiranoga nastojanja Bobaljevićeva klana da oslabi Gundulićev klan koji je u svojim rukama imao dominaciju u vlasti dugi niz godina.

2.7. Ubojstvo Frana Gondule

Događaj vezan uz ubojstvo istaknutog dubrovačkog diplomata Frana Gondulu smatra se korijenom nastanka dviju vlasteoskih skupina: salamankeza i sorboneza. Dubrovački vlastelin Marin Bobalio je 1576. godine zajedno s bratom Junijem sudjelovao u sukobu u kojemu je poginuo vlastelin Marinko Franov Tudisi, iako je Marin bio pomilovan 1584. godine on je ipak 1589. godine počinio zločin koji je poremetio odnose rodovskih klanova. Te je, navedene godine, u crkvi sv. Križa u Gružu ubio Frana Gondulu, muža svoje sestrične koji se u Senatu zalagao za neutralnost Republike na vanjskom, a za discipliniranje neobuzdane plemićke mladeži na unutarnjem planu. Nakon počinjenog je zločina, zajedno s bratom Mihom, bio prognan iz grada. Tijekom godina boravka u talijanskim zemljama stekao je veliki ugled u tamošnjim bogataškim krugovima te je bio ključna figura u raskolu dubrovačkog patricijata i jedan od začetnika protuosmanske politike kojom su se inspirirali zavjerenički kolovođe tijekom Velike zavjere. Zbog ubojstva je 1589. godine došlo do velikog rodovskog rascjepa u četverokut casata Bobali-Resti-Gondola-Bona.²¹ Ne može se sa sigurnošću reći da ubojstvo Frana Gondule predstavlja završni čin sukoba oko crkvene jurisdikcije, no zna se da je ubijen najznačajniji predstavnik Gundulićeva klana i da ubojica potječe iz casate protivničkog Bobaljevićevog klana.

2.8. Velika zavjera

²⁰ Rafolt, Leo, *Teologija urote: čitanje Držićevih pisama Cosimu I. i Francescu Mediciju*, 36.-40.

²¹ Čosić, S., Vekarić, N., *Dubrovačka vlastela između roda i države*, 16.

Potkraj 16. i početkom 17. stoljeća oblikovale su se protuosmanske koalicije. Glavni protagonisti u različitim fazama bili su: španjolski i austrijski Habsburgovci, papa Klement VIII., španjolski namjesnici Napulja i od njih zavisni vladari talijanskih zemalja. Glavni ciljevi bili su nadahnuti idejama katoličke obnove.²² Na samom početku 17. stoljeća Dubrovačku je Republiku protresla Lastovska buna. Godinama je dubrovačka vlada sve više smanjivala autonomiju Lastova i nametala joj razne terete što je dovodilo do sve većih nezadovoljstava. Povod buni bile su nove odredbe 1601. godine koje su trebale ući u lastovski statut kao poglavlja, lastovska autonomna općina, koju su predstavljali suci i zbor, odbili su nove odredbe jer su ih smatrali zadiranjem u autonomnost otoka. Kako dubrovačka vlada nije odustajala od svojih namjera na koncu je lastovska općina popustila 1602. godine., ali te iste godine započelo je planiranje urote usmjerene protiv Dubrovačke Republike. U svibnju 1602. godine sastali su se ugledni Lastovci koji su se odlučili udaljiti od dubrovačke vlasti i predati se Mletačkoj Republici, ali na otoku je i dalje boravio i vršio svoje dužnosti dubrovački knez sa tamošnjim sucima. Kada je dubrovačka vlada saznala za urotničke planove na otoku su se iskricali vojnici i tri dubrovačka suca. Neki su zavjernici bili uhićeni i okrutno kažnjeni dok su ostali pobjegli na Korčulu gdje su uživali u zaštiti mletačkog kneza. Tokom 1602. godine vlada je smanjivala broj vojnika koji su boravili na otoku, a taj potez su iskoristili lastovski zavjernici na Korčuli te su se prebacili na Lastovo i bunili seljake. Potom su svi zajedno u siječnju 1603. godine, pod vodstvom Paska Antice zavladao cijelim otokom. Reakcija vlade bila je slanje novog većeg broja vojnika sa ciljem ponovne uspostave dubrovačke vlasti, ali na otok se iskrcao mletački kapetan Gulfa Bernardo Veniero koji je uspio prisiliti dubrovačku vojsku na povlačenje te su zavjernici s veseljem izvjesili zastavu sv. Marka. Dubrovačka vlada bila je započela pravi diplomatski rat u kojemu su stalne dubrovačke saveznice vršile pritisak na Mletačku Republiku. Lastovska je pobuna bila završena u lipnju 1606. godine s mletačkom predajom otoka Republici koja se nakon toga veoma okrutno odnosila prema otočanima i kulturnim dobrima.²³ Zbog navedenog događaja Senat je s velikim oprezom pratio akcije zapadnih saveznika i Mlečana. Nakon smrti pape Klementa VIII. novi papa Pavao V. nije bio zainteresiran za protuosmanske planove te je vođom pokreta pod španjolskim okriljem postao savojski vojvoda Karlo Emanuel I. Teritorij Republike, točnije dubrovačka i malostonska luka, smatrani su veoma značajnim stratezijskim područjem akcije. Upravo zbog podređenosti i nezadovoljstava katolika u zemljama pod Osmanskom vlašću odlučilo se na oblikovanje protuosmanske akcije kojoj je načelno to bio glavni cilj, ali putem

²² Ćosić, S., Vekarić, N., *Dubrovačka vlastela između roda i države*, 20.

²³ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808.*Knjiga druga, 79.-85.

obavještajnih službi trebala se organizirati invazija na istočnojadranskoj obali odakle bi se, upravo uz pomoć kršćanskih ustanika, takozvana reconquista proširila prema unutrašnjosti Balkana te bi se Karlo Emanuel okrunio kraljem teritorijalno nedefinirane Rumelije. Toj akciji su se pridružili i nekolicina dubrovačkih plemića s ciljem afirmacije svoje moći i ugleda te povećanja dubrovačkog teritorija. Jedan od takvih plemića bio je Marin Andrijin Resti vodeća osoba vlasteoske skupine koja je zagovarala radikalnu promjenu dotadašnje dubrovačke politike i njezino aktivnije uključivanje u protuosmanske planove. Njemu su se priključili braća Lucijan i Ivan te rođak Jakov Ivanov Resti, stonski biskup i mnogi drugi. Izaslanici Karla Emanuela I. boravili su na područjima Repulike i Albanije gdje su suptilnim putevima pokušavali pronaći pristaše za pokret i potporu u oružju, no vojvodini su pouzdanici uvidjeli da brojni albanski i srpski čelnici nisu bili spremni za ozbiljnije pružanje otpora Osmanlijama te je to navelo savojskog vojvodu da nakratko odustane od planova. No, u travnju 1609. godine iz Republike bivaju prognani Jakov Resti i Jakov Giorgi zbog optužbe za ljubavnu aferu sa ženom pripadnika bratovštine Antunina Dinka Facenda koji ih je i prijavio Senatu. Potom su optuženici zajedno s Marinom Restijem i Sabom Menzeom bili nasmrtno pretukli Facenda. Optuženici su bili prognani iz Republike te autori knjige Ćosić i Vekarić naglašavaju kako ih je upravo taj dugogodišnji progon približio savojskom vojvodi na čijem su dvoru i pronašli utočište. Potom se njima priključio i Marin Resti te je uslijedio nastavak planiranja invazije preko dubrovačkog teritorija. Kako su se Resti i Giorgi tajno sastajali s predstavnicima crnogorskih, albanskih i bokeljskih skupina postajali su sve opasniji za Republiku i njenu neutralnost. Tih godina je Karlo Emanuel I. potpuno odustao od akcije te je vodstvo preuzeo mantovski vojvoda Vincenzo I. Gonzaga. U kolovozu 1611. godine je u dubrovačku luku uplovio borbeni jedrenjak mantovskog vojvode, a na brodu su bili i Jakov Resti i Jakov Giorgi dok je Marin Resti na kopnu trebao organizirati akciju. No, dubrovački je Senat bio dobro obaviješten o svakom njihovom koraku. Kako mantovski jedrenjak nije dobio informacije od ustanika morao se udaljiti dok su mu poteškoće bili predstavljali napadi mletačke flote (Mlečani se protivili protuosmanskim akcijama jer su se u nju turali priključiti i njihov podanici) te je plan bio propao, a Resti i Giorgi bili su uhićeni i bačeni u tamnicu dok je Marin uspio pobjeći. Sudski proces, koji je započeo u rujnu 1611. godine, postao je povodom dugoročnom rascjepu dubrovačkog patricijata. Nakon duge i opsežne istrage Senat je odbjeglog Marina Restija proglasio izdajnikom, a novije trzavice među vlastelom nastale su oko smrtne kazne Restija Giorgija. No, odlučeno je da se Resti i Giorgi pod strogim uvjetima zatvore u zazidane čelije. Njihovim zatvaranjem napetosi ne nestaju jer je Marin Resti i dalje na slobodi i nikada se nije znalo u kojem trenutku može izvesti novi prevrat i hoće li uopće to

i pokušati. Potkraj veljače 1612. godine zatvorenici su probili strop tamnice i preko kneževih odaja i gradskih zidina su se spustili u luku gdje ih je čekao stonski biskup s barkom. Kako je bijeg otkriven tek ujutro postavljalo se pitanje sudjelovanja tadašnjeg kneza u planiranju njihova bijega, ali kneževa krivica se nije mogla dokazati i Senat je, slijedećeg mjeseca, bjegunce proglasio veleizdajnicima kao i nagrade za njihove glave. Bjegunci su svoje utočište pronašli kod saveznika dok su njihovi potomci i rodbina osjetili okrutne posljedica njihova čina. Sa smrću mantovskog vojvode Vicenza u veljači 1612. godine i odlaskom cara Rudolfa s habsburškog prijestolja protuosmanski planovi doživljavaju svoj slom, ali nemiri i sukobi dubrovačke vlastele izazvani i produbljeni ovim događajem zadobili su trajni oblik rodovsko-političkog rascjepa.²⁴ Događaj *Velika zavjera* bio je pokušaj svrgavanja oligarhije Gundulićeva klana. Zavjernici, nakon neuspjelih protuosmanskih planova, ostvaruju političku pobjedu nad takozvanim čuvarima poretka to jest pripadnicima Gundulićeva klana jer nakon istrage, kazne i omogućenog bijega uslijedilo je razdoblje suočavanja sa rodbinom i potomcima. Tijekom tih suočavanja i one neutralne osobe su se priklonile zavjernicima koji su postali junaci. Tako se oko jezgre zavjernika okupila snažna rodovsko-politička struja, koja se do kraja definirala nakon agregacije novog plemstva, a u 18. stoljeću preimenovana je kao salamankeška struja i dominirala je nad poraženom strujom, koja se također, nakon agregacije novog plemstva, preimenovala, ali u sorbonešku struju.²⁵

2.9. Slučaj Marojice Caboge

Godinama nakon Velike zavjere uočeni su bezuspješni pokušaji vlastele da se obnove odnosi i sklad u radu vijeća i magistratura, no povratak na prijašnje stanje političkog života nije bio moguć trebalo se prilagoditi novonastaloj situaciji. Iako je bilo relativno mirno razdoblje napetost se zasigurno mogla osjetiti u zraku jer novi odnosi snaga idu u korist zavjereničke salamankeške struje, a slijedeći je događaj doveo do nove staleške i političke krize. Dubrovački je vlastelin salamankez Marojica Bernardov Caboga, u srpnju 1662. godine, pred Dvorom smrtno ranio malovijećnika Nikolu Gaudencijevog Sorga jer ga je na sjednici Sentata optužio za izrazito prijateljske odnose s Turcima, a Cabogu je baš ta sumnja u njegovu domoljublje najviše pogodila i navela na taj čin. Kako se Marojica nakon ubojstva sakrio u samostan Male braće, Senat ga je odlučio uhititi što je i na kraju učinjeno kršenjem crkvenog azila. Kako je dubrovački Senat zločin okarakterizirao kao napad na samu državu Marojica Caboga bio je osuđen u lipnju 1663. godine na doživotnu kaznu. Netom prije

²⁴ Ćosić, S., Vekarić, N., *Dubrovačka vlastela između roda i države*, 20-33.

²⁵ Ćosić, S., Vekarić, N., *Dubrovačka vlastela između roda i države*, 33.-35.

razornog potresa Caboga je uputio zamolbu za pomilovanje, a nakon velike trešnje u narednim se godinama Marojica Caboga istaknuo kao veliki domoljub obnašajući niz dužnosti za normalizaciju života nakon potresa. Ubojstvo je Nikole Sorga bilo podijelilo salamankešku skupinu prema načelu "za" ili "protiv" Marojice Caboge. Sam je glavni akter Marojica, nakon ubojstva izoliran iz salamankeškog kruga, prešao u sorboneški krug u kojemu su Caboge, sve do sloma Republike, bili jedna od vodećih istaknutih sorboneških casata.²⁶

²⁶ Ćosić, S., Vekarić, N., *Dubrovačka vlastela između roda i države*, 59.-65.

3. PREVIRANJA UNUTAR DUBROVAČKOG VLASTEOSKOG STALEŽA NAKON POTRESA 1667. GODINE

Dubrovačku Republiku je, u srijedu uoči Uskrsa 6.4.1667. godine, zadesio potres velikih razmjera, a sam događaj je u historiografiji poznat kao *Velika trešnja*. Katastrofalni je potres označio novu prijelomnicu u dubrovačkoj povijest i prekid samog gospodarskog oporavka. Posljedice su bile i više nego strašne, osim velikog požara, koji je uslijedio nakon potresa, također se ugasilo preko tisuća života građana Republike, a grad, koji je obilovao unikatnim arhitektonskim građevinama, pretvorio se u ruševine. Uslijedilo je jedno od najtežih i najizazovnijih razdoblja za Republiku, a to je borba za oporavkom i opstankom. Kako je postojala opasnost da Mlečani i Osmanlije iskoriste situaciju i zauzmu grad Republika se za pomoć obratila brojnim europskim državama, ali odaziv je bio slab. Najveći pritisci su dolazili s mletačke strane koja se nije usudila otvoreno napasti Dubrovnik već je moralnim pritiscima nastojala Dubrovčane navesti da svojom voljom pozovu Mlečane, no Dubrovnik je uspio odoliti i takvim neprilikama i zadržati svoju libertas. Kako je većina vlastele umrla prilikom razornog potresa, kao i sam tadašnji knez, skupina preživjele vlastele i građana uspjela je organizirati politički život, no kod građana pučana javio se pokret sa zahtjevom da i oni dijele vlast, te da se stvori novi oblik vladavine. Vlastela nije htjela dopustiti građanskoj klasi ni najmanji udio u obnašanju vlasti.²⁷ Iako se na takav korak promišljalo i prije potresa zbog izumiranja vlastele ipak se pristupilo postupku primanja građana zbog teškog gospodarskog, financijskog i političkog stanja. Tako su članovi iz obitelji Boždar, Natalić, Zlatarić i Klašić primljeni u redove vlastele, te nakon njih uslijedilo je nekoliko novih primanja. Zanimljivo je da je na snagu bila stupila, nakon primanja građankih obitelji, odredba o zabrani sklapanja brakova između vlastele i pučana što nam ukazuje da je tada postojala jaka salamankeška struja koja se postupcima primanja "nove" vlastele protivila.²⁸ Iako se s tim postupkom nastojala postići staleška obnova ona nije postignuta već je došlo do konačnog razdora među vlasteoskim staležom. "Staru" vlastelu koja je odbijala ženidbene veze s "novima", smatrajući ih plemstvom drugog reda, izvori od sedamdesetih godina 18. stoljeća nazivaju *salamankezima*, a pripadnike suprotnog mišljenja, koji su prihvatili "nove" i s njima se rodbinski povezali, *sorbenezima*.²⁹

²⁷ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808.*, Knjiga druga, 133.-140.

²⁸ Ćosić, S., Vekarić, N., *Dubrovačka vlastela između roda i države*, 68.

²⁹ Ćosić, S., Vekarić, N., *Dubrovačka vlastela između roda i države*, 69.

3.1. Salamankezi-"stara" vlastela i Sorbonezi-"nova" vlastela

Nakon agregacije ustalili su se nazivi "stari" i "novi", a od sedamdesetih godina 18. stoljeća pojavljuju se, kao njihovi sinonimi, nazivi salamankezi i sorbonezi. Žarko Muljačić se, u svojem članku, bavio etimologijom naziva dviju skupina. Autor navodi da nazivi nemaju nikakvu povezanost sa sveučilištima Salamanca i Sorbona jer je bio mali broj dubrovačkih plemića koji su uopće pohađali te fakultete te nadalje naglašava da je povezanost s francuskom i španjolskom političkom orijentacijom isto teško dokazati. Tako je Muljačić navodio osobine, karakteristike pripadnika svake političke struje. *Salamankezi* su mudri, razboriti, učeni, druželjubivi, uravnoteženi i umjereni u svemu. Dok su *sorbonezi* sebičnjaci, pohlepni, arogantni, nemoralni ukratko sve ono što je u suprotnosti sa dubrovačkim idealom skladnosti.³⁰ Potom se navodi etimologija naziva prema talijanskim frazama i poslovicama prema kojima nedozreli plod sorbo tj. izvedenica sorbone te je naziv salamankez mogao potjecati od talijanske šale o umišljenosti i nedostatku soli u glavi, ili od talijanske riječi *salamelecco* koja znači uljudnost.³¹ Bez obzira na moguće odgovore o podrijetlu samih naziva oni su se zasigurno oblikovali u nekom trenutku i ustalili se u upotrebi. Tijekom 18. stoljeća raskol se nastavio, a salamankeška struja imala je osiguranu većinu u Senatu, no to ne znači da je među samom salamankeškom strujom vladala harmonija. Postojala su dva krila salamankeza, jedno koje su predstavljali senatori salamankezi gladni još veće moći i drugo koje su predstavljali nezadovoljni salamankezi koji su se, zanemarujući krvni kriterij, približili sorboneškoj struji te je u drugoj polovici 18. stoljeća došlo do sukoba koji je dodatno oslabio salamankešku struju i dodatno pogoršao odnose među vlasteoskim rodovima. Krajem samog stoljeća trzavice su nakratko utihnule, iako su one i dalje postojale, s novim vanjskopolitičkim prilikama poput revolucije u Francuskoj, Napoleonovih osvajanja i formiranja antifrancuskih koalicija. Te nove prilike utjecale su na oblikovanje novih ideoloških i političkih struja: *frankofilska*, *austrofilska* i *rusofilska struja*. Nove grupacije bile su povezane s ekonomskim prilikama, a koncem 18. stoljeća sorbonezi su dobili priliku dominirati jer su salamankezi jednostavno izgubili svoju prevlast u toj iscrpljujućoj borbi za održavanjem iste³² No, dolaskom novog stoljeća došli su i novi, za Republiku i pogubni, događaji koji će jednim mahom izbrisati sve razlike između dviju vlasteoskih skupina.

³⁰ Muljačić, Žarko, *Salamankezi i sorbonezi u Dubrovniku*, 169.-170.

³¹ Muljačić, Žarko, *Salamankezi i sorbonezi u Dubrovniku*, 170.-171.

³² Ćosić, S., Vekarić, N., *Dubrovačka vlastela između roda i države*, 89., 96.-99.

4. PAD DUBROVAČKE REPUBLIKE

Kako su koncem 18. stoljeća buktali ratovi i revolucionarne ideje Senat se nastojao politički prilagoditi situaciji u Francuskoj. Nakon što je, mirom u Campoformiju, 1797. godine ukinuta višestoljetna postojanost Mletačke Republike Napoleon se okrenuo hrvatskim područjima veoma važnima za njegova daljna osvajanja. Nakon Požunskog mira 1805. godine Austrija je Francuskoj prepustila područja Dalmacije i Boke te se situacija pogoršala jer su oko Boke nastale komplikacije. Rusija, koja je bila u zaraćenim odnosima s Francuskom, je zajedno s Crnogorcima htjela spriječiti ulazak Francuza u Boku jer bi prepuštanje Boke Francuzima značio i njihov otvoren put prema Rusiji. Dubrovačka se Republika nalazila između dvije vatre. Francuzi su molili dubrovački Senat za prijelaz preko teritorija Republike do Boke, a kako su Rusi izvršavali stalne napade Senat je, u strahu od ruskog zauzeća, 27.5.1806. godine, dopustio francuskim postrojbama, pod zapovjedništvom generala Jacquesa Lauristona, ulazak u grad.³³ No, tim je ulaskom započela francuska okupacija Dubrovnika, a Rusi nisu bez borbe odustali od Dubrovnika. Započeli su s bombardiranjem grada s mora, a njihovi su saveznici Crnogorci napadali kopneni teritorij Republike. Francuska je vojska doista u tim trenucima pružila Dubrovniku zaštitu, ali naravno, učinila je to da bi zaštitila svoje vlastite interese, uz to je gradu nametnula velike namete za izdržavanje vojske koji su financijski potpuno iscrpili Republiku. Francuska je okupacija bila završena 31.1.1808. godine s odlukom generala Marmonta o raspuštanju Senata i ukinućem dubrovačke nezavisnosti. Višestoljetna je postojanost Republike ukinuta, kako kaže Foretić, jednom od najkraćih odluka u povijesti ukidanja neke države. Čak ni nakon Napoleona razdoblja i Bečkog kongresa Republika nije bila obnovljena već je postala dijelom teritorija koji je pripadao Habsburškoj Monarhiji.³⁴

³³ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808.*, Knjiga druga, 441.-448.

³⁴ Foretić, Vinko, *Povijest Dubrovnika do 1808.*, Knjiga druga, 465., 466.

5. ZAKLJUČAK

Prateći sve navedene događaje, od vlastelina Jude koji je željan moći uzurpirao vlast te potaknuo dolazak Mlečana i postojanost rodovskih klanova, preko brojnih planiranih urota za svrgavanje dubrovačke vlade i znamenitog ubojstva Frana Gondule koje je produbilo i zapečatilo rodovski rascjep, sve do konačne podjele vlastele na salamankeze i sorboneze, uviđamo da je Dubrovačka Republika bila daleko od jedne mirne i homogene zajednice. Sve nesuglasice među vlastelom utjecale su na dobrobit Republike koja se tijekom svoje višeljete postojanosti većinom nalazila između dvije vatre: Mletačke Republike i Osmanskog Carstva. U balansiranju između dvaju divova, i kasnije sve jače Francuske, često su osobne ambicije nadjačavale ostale te bi izbijali sukobi među vlastelom zbog različitih razmišljanja. Svaki od tih sukoba bio je, možemo reći, i svojevrsni test za Republiku da se vidi koliko je ona čvrsta u održavanju svoje moći i, naravno, njene prepoznatljive neutralnosti. Jedan test bio je veoma odlučujući za nju, a to je dolazak moćnih Francuza koji su prvotno opsjeli grad te započeli okupaciju koja je nakon dvije godine završila sa kobnim ishodom, a to je ukinuće Dubrovačke Republike. Zasiurno je heterogenost, nesklad te tvrdoglavost dubrovačke vlastele utjecala na takvu sudbinu za Republiku. Tko zna kakva bi bila njena budućnost da su okolnosti bile drugačije i da je sačuvala svoju libertas, no jedno je sigurno Dubrovačka je Republika ostavila veliki trag u našoj dugogodišnjoj i krvavoj povijesti. I za kraj možemo zaključiti da se dubrovačka vlastela, kao predstavnik svega dobrog, moralnoga i pravednoga u zemlji, na kraju jednostavno odmakla od vječito hvaljene i istaknute rečenice: „*Obliti privatorum publica curate!*”.

6. POPIS KORIŠTENE LITERATURE I IZVORA

- 1.) Ćosić, S., Vekarić, N., (2005.), *Dubrovačka vlastela između roda i države: Salamankezi i sorbonezi*, HAZU, Zagreb-Dubrovnik.
- 2.) Foretić, V., (1980.), *Povijest Dubrovnika do 1808.: Drugi dio*, Nakladni zavod MH, Zagreb.
- 3.) Janeković, Römer, Z., (1999.), *Okvir slobode: dubrovačka vlastela između srednjovjekovlja i humanizma*, Zavod za povijesne znanosti HAZU, Zagreb-Dubrovnik.
- 4.) Kunčević, L., (2008.), O dubrovačkoj libertas u kasnom srednjem vijeku, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, 40: 9-64, <https://hrcak.srce.hr/28394>.
- 5.) Kunčević, L., (2016.), O stabilnosti Dubrovačke Republike (14.-17. stoljeće): geopolitički i ekonomski faktori, *Anali Zavoda za povijesne znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Dubrovniku*, 54 (1): 1-38, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=242614.
- 6.) Mehmedović, I., (2014.), Državno uređenje Dubrovačke Republike, *Rostra: časopis studenata povijesti Sveučilišta u Zadru*, 6 (6): 80-95, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=250026.
- 7.) Muljačić, Ž., (1959.), Salamankezi i sorbonezi u Dubrovniku, *Filologija*, 2: 161-173, <https://hrcak.srce.hr/165287>.
- 8.) Rafolt, Leo, (2016.), Teologija urote: čitanje Držićevih pisama Cosimu I. i Francescu Mediciju, *Umjetnost riječi: časopis za znanost o književnosti*, 60(1-2):27-53, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=256240.
- 9.) Sunajko, Goran, (2011.), Prilog Držićevu razumijevanju teorije države i politike njegova doba, *Studia lexicographica: časopis za leksikografiju i enciklopedistiku*, 5(2):177-194, https://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=169342.
- 10.) Vekarić, N., (2009.), *Nevidljive pukotine: dubrovački vlasteoski klanovi*, HAZU, Zagreb-Dubrovnik.
- 11.) Vekarić, N., (2011.), *Vlastela grada Dubrovnika, svezak 1: Korijeni, struktura i razvoj dubrovačkog plemstva*, HAZU, Zagreb-Dubrovnik.

- 12.) <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=45716>, pristupljeno 26.8.2019.
- 13.) <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=66651>, pristupljeno 26.8.2019.
- 14.) <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=16442>, pristupljeno 26.8.2019.